

Sygn. akt: I ACa 1381/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 kwietnia 2013r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Lilla Mateuszczyk (spr.)
Sędziowie:	SA Bożena Błaszczyk SO (del.) Krystyna Golinowska
Protokolant:	st.sekr.sądowy Grażyna Michalska

po rozpoznaniu w dniu 30 kwietnia 2013r. w Łodzi

na rozprawie

sprawy z powództwa **R. K.**

przeciwko **Skarbowi Państwa - Zakładowi Karnemu Ł.** zastępowanemu przez **Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa**

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 16 września 2011r. sygn. akt I C 12/11

I. zmienia zaskarżony wyrok na następujący:

„1. zasądza od Skarbu Państwa – Zakładu Karnego w Ł. na rzecz R. K. kwotę 4.000 (cztery tysiące) złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 21 lutego 2011r. do dnia zapłaty;

2. oddala powództwo w pozostałej części;

3. nie obciąża powoda kosztami postępowania”;

II. oddala apelację w pozostałej części;

III. nie obciąża powoda kosztami procesu;

IV. przyznaje i nakazuje wpłacić z funduszy Skarbu Państwa- Sądu Okręgowego w Łodzi na rzecz adwokat E. S. prowadzącej Kancelarię Adwokacką w Ł. kwotę 4.428 (cztery tysiące

czterysta dwadzieścia osiem) złotych brutto tytułem wynagrodzenia za nieopłaconą pomoc prawną udzieloną powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

I A Ca 1381/12

UZASADNIENIE

R. K. wystąpił w dniu 5 stycznia 2011 r. z pozwem przeciwko Skarbowi Państwa – Zakładowi Karnemu w Ł. żądając zasądzenia na jego rzecz, na podstawie art. 448 w zw. z art. 23 i 24 § 1 kc, kwoty 150.000 zł. tytułem zadośćuczynienia za naruszenie jego dóbr osobistych poprzez umieszczenie go, w okresie od 15 marca 2006 r. do 23 lipca 2009 r., w celach przeludnionych, nieodpowiednio wentylowanych, pozbawionych oddzielnego od reszty pomieszczenia kącika sanitarnego.

Wyrokiem z dnia 16 września 2011 r. Sąd Okręgowy oddalił powództwo i postanowił nie obciążać powoda kosztami zastępstwa procesowego strony pozwanej. Rozstrzygnięcie to Sąd Okręgowy oparł na ustaleniach opisanych w uzasadnieniu wyroku. Ustalenia te Sąd Apelacyjny akceptuje i przyjmuje za własne.

Uwzględniając zgłoszony przez stronę pozwaną zarzut przedawnienia roszczenia powoda Sąd przyjął, że przedmiotem rozpoznania może być jedynie okres od dnia 5 stycznia 2008 r. do dnia 23 lipca 2009 r., roszczenia wywodzone z przepisów o czynach niedozwolonych przedawniają się bowiem z upływem 3 lat od dnia, kiedy poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie zobowiązanej do jej naprawienia [art. 442¹ § 1 kc]. Jeśli więc pozew wpłynął w dniu 5 stycznia 2011 r., to w tej dacie przedawnione już było roszczenie powoda obejmujące okres do dnia 4 stycznia 2008 r.

Oceniając zebrany w sprawie materiał dowodowy Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że nie ma podstaw do przyjęcia, by powód był traktowany w pozwanym Zakładzie Karnym w sposób niehumanitarny oraz by nie były respektowane przysługujące mu prawa i były naruszane jego dobra osobiste.

Powód wprawdzie okresowo był osadzany w celi przeludnionej – okoliczność ta została przyznana przez stronę pozwaną, działanie Zakładu Karnego nie było jednak nacechowane złą wolą ani też nie stanowiło represji skierowanej indywidualnie przeciwko powodowi. W okresie objętym sporem problem przeludnienia w zakładach karnych miał zasięg ogólnokrajowy, zatem niedogodności, które dotyczyły powoda, dotyczyły też w takim samym stopniu innych osadzonych.

Niezależnie od tego Sąd stwierdził, że działaniom strony pozwanej [osadzeniu powoda w celach przeludnionych w stosunku do obowiązującej normy 3 m² na jednego osadzonego], nie można przypisać cech bezprawności, skoro zgodnie z treścią art. 248 § 1 kkw, obowiązującym do dnia 6 grudnia 2009 r. [w całym okresie objętym pozwem], mogło dojść do ograniczenia powierzchni celi na jednego osadzonego w szczególnie uzasadnionych przypadkach, przy zachowaniu określonego trybu i na czas określony. Strona pozwana warunki te wypełniła informując sędziego penitencjarnego o podejmowanych decyzjach umieszczania osadzonych w warunkach powierzchniowych nie spełniających normy 3 m² na jednego osadzonego.

Sąd przyjął, że samo przeludnienie cel nie jest wystarczającą okolicznością, która mogłaby uzasadniać zarzut naruszenia dobra osobistego powoda – jego godności. Odwołał się Sąd przy tym do utrwalonego w orzecznictwie poglądu, że dopiero skumulowanie dolegliwości wynikających z przeludnienia cel z innymi okolicznościami [np.: nie zapewnienie każdemu osadzonemu miejsca do spania, nie oddzielenie węzła sanitarnego od ogólnej przestrzeni celi], może być podstawą do stwierdzenia, że doszło do naruszenia dóbr osobistych osadzonych. W toku procesu powód jednak nie zdołał dowodowo wykazać swoich twierdzeń o nie oddzielnym od reszty pomieszczenia kąciku sanitarnym w celi, w której przebywał, nieodpowiedniej wentylacji cel i zasłanianiu okien płytami.

Z tych przyczyn, zdaniem Sądu, nie ma podstaw do przyjęcia, że zachowanie funkcjonariuszy pozwanego Zakładu Karnego, naruszyło dobra osobiste powoda, mimo występującego bezspornie przeludnienia cel. Nie doszło do naruszenia dobra osobistego powoda w postaci godności i prawa do humanitarnego traktowania. Dolegliwości,

które powoda dotknęły, nie wykraczały poza normalny zakres wynikający z odbywania kary pozbawienia wolności. Działaniom organów postępowania wykonawczego nie towarzyszył zamiar poniżenia i upokorzenia powoda. Tym samym brak jest podstaw do zasądzenia na rzecz powoda zadośćuczynienia za naruszenie jego dóbr osobistych.

Od wyroku Sądu Okręgowego powód złożył apelację.

Wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez uwzględnienie powództwa w całości, bądź o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania zarzucając naruszenie:

- art. 233 i 328 kpc przez dowolną ocenę zebranego w sprawie materiału, bez wszechstronnego jego rozważenia, przez zaniechanie wyczerpującego wyjaśnienia sprawy, niewłaściwe przyjęcie, że powód nie był traktowany w pozwanym Zakładzie Karnym w sposób niegodny i że były respektowane jego dobra osobiste, podczas gdy nie tylko przebywał w przeludnionej celi, ale też nie zapewniającej wymaganych standardów, tj. odpowiednich warunków higieny, dostatecznego dopływu świeżego powietrza, odpowiedniego oświetlenia, nie wyposażonej w niezbędny sprzęt kwaterunkowy,

- art. 217 § 2 kpc przez nie uwzględnienie wniosku powoda o dopuszczenie dowodu z przesłuchania jako świadków wychowawców Zakładu Karnego w Ł., choć stan faktyczny sprawy nie został dostatecznie wyjaśniony.

Sąd Apelacyjny zważył:

Apelację powoda należało uznać za częściowo uzasadnioną.

Nie można zaakceptować stanowiska Sądu Okręgowego co do tego, że nie mogło naruszyć godności powoda i odpowiadało humanitarnemu traktowaniu osadzenie powoda w celach przeludnionych przez okres ok. 18 miesięcy [w okresie od stycznia 2008 r. do lipca 2009 r.]. Wymaga przy tym szczególnego podkreślenia, iż były to cele 11-osobowe, w których – według ustaleń Sądu – przebywało do 16 skazanych, zatem stopień przekroczenia dopuszczalnej normy wyniósł 45%, a to pozwala już stwierdzić, że zakres dolegliwości osadzonych w takiej celi znacznie przekraczał zakres ograniczeń i cierpień uzasadnionych odbywaniem kary pozbawienia wolności. Nawet jeśli każdy ze skazanych miał własne miejsce do spania, to nie sposób przyjąć, by na powierzchni 33,3 m² [cela nr 402] lub 34,5 m² [cela nr 301], w znacznym stopniu ograniczonej rozstawionymi łózkami, można było zgromadzić sprzęt kwaterunkowy [stoły, taborety, szafki] niezbędny dla 16 dorosłych mężczyzn, pozostawiając im jeszcze przestrzeń do przemieszczania się. W takich warunkach w pełni wiarygodne są twierdzenia powoda, że nie wszyscy przebywający w celi mężczyźni mogli spożywać posiłki przy stole, mieć własne taborety i szafki. Ponadto – zgodzić trzeba się z powodem w tym, że wentylacja grawitacyjna, nawet sprawnie działająca, była daleko niewystarczająca dla zapewnienia dostępu świeżego powietrza dla 16 osób zgromadzonych na powierzchni 34 m², zwłaszcza że okna osłonięte były blendami w celu uniemożliwienia kontaktowania się osadzonych z osobami z zewnątrz [okoliczność tą strona pozwana przyznała]. Te złe warunki osadzenia pogłębione były jeszcze fatalnym stanem samych pomieszczeń – zagrzybionych, z odpadającym tynkiem i ubytkami płytek PCV w podłodze, wymagających remontu. Strona pozwana wprawdzie poddawała remontom sukcesywnie kolejne pomieszczenia, nie zmienia to jednak faktu, że w objętym rozpoznaniem okresie [1,5 roku] powód osadzony był w warunkach nie odpowiadających podstawowym standardom.

Zespół warunków, w jakich powód odbywał karę pozbawienia wolności, wraz z przeludnieniem cel, w których przebywał, pozwala zatem twierdzić, że w przypadku powoda doszło do naruszenia jego dóbr osobistych. Już samo nadmierne zagęszczenie celi może być kwalifikowane jako traktowanie niehumanitarne. Prawo zaś do godnego odbywania kary pozbawienia wolności niewątpliwie należy zaliczyć do katalogu dóbr osobistych podlegających ochronie. Działania naruszające te dobra mogą zatem rodzić odpowiedzialność Skarbu Państwa na podstawie art. 24 i 448 kc [wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2010 r., sygn. II CSK 486/09, LEX nr 5999534].

Prezentowany w judykaturze ostatnich lat pogląd, że nie narusza godności skazanego pobyt w celi nie odpowiadającej standardom estetycznym i użytkowym, wymagającej remontu, wynikający nie z chęci poniżenia, czy upokorzenia skazanego, a z ogólnej trudnej sytuacji zakładów karnych, dotyczącej większość osób odbywających karę pozbawienia

wolności, odnieść trzeba do sytuacji, w której pobyt w takich warunkach jest incydentalnym, krótkotrwałym epizodem w procesie odbywania kary, a nie pobytem ciągłym [tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 10 maja 2012 r. w sprawie sygn. IV CSK 473/11, LEX nr 1211994]. Powód tymczasem przebywał w takich celach przez okres 1,5 roku [w okresie nie objętym przedawnieniem]. Czas pobytu powoda w celach przeludnionych przeczy tezie Sądu Okręgowego, że strona pozwana dopełniła warunków wymaganych wówczas obowiązującym art. 248 § 1 kkw, pozwalającym na przebywanie skazanych w warunkach nie odpowiadających normom powierzchniowym, tylko bowiem w szczególnie uzasadnionych wypadkach określonych w art. 248 kkw i przy zachowaniu trybu postępowania wskazanego w tym przepisie oraz w przewidzianych w nim przepisach wykonawczych, mogło dojść do ograniczenia wielkości powierzchni celi na jednego skazanego poniżej 3 m², jednakże jedynie na czas określony. Musi to być czas ściśle określony i nie nadmiernie długi, chodzi bowiem, co ważne, o wyjątek od zasady [tak SA w Poznaniu w wyroku z dnia 7 kwietnia 2010 r. w sprawie sygn. I A Ca 222/10, LEX nr 628185].

Okres pobytu powoda w celach przeludnionych świadczy też o tym, że w tym czasie strona pozwana nie korzystała z przysługującej jej możliwości rozmieszczania skazanych wewnątrz zakładu karnego w taki sposób, by w celach przeludnionych, o najniższym standardzie, osadzeni przebywali jedynie przejściowo.

Osadzenie zatem powoda w przeludnionych celach w warunkach wyżej opisanych było wystarczającą podstawą do stwierdzenia, że naruszone zostały jego dobra osobiste. Powodowi służy więc roszczenie z art. 448 kc o zadośćuczynienie z tego tytułu. Wbrew zarzutowi strony pozwanej – odpowiedzialność Skarbu Państwa na podstawie art. 448 kc za krzywdę wyrządzoną osadzeniem w celach przeludnionych, nie zależy od winy. Przepis ten nie określa, kto ponosi odpowiedzialność za naruszenie dóbr osobistych i nie różnicuje jej w zależności od podmiotu odpowiedzialnego. Do roszczeń opartych na tej podstawie musi jednak znaleźć zastosowanie nadrzędna zasada konstytucyjnej odpowiedzialności władzy publicznej. Oznacza to, że jeżeli źródłem odpowiedzialności jest szkoda pozostająca w normalnym związku przyczynowym z wykonywaniem władzy publicznej, to jest ona oparta na przesłance bezprawności. Utrzymanie jako przesłanki tej odpowiedzialności także czynnika subiektywnego [winy] naruszałoby konstytucyjnie ukształtowaną zasadę odpowiedzialności państwa za działania w sferze imperium [vide: uchwała Sądu Najwyższego z dnia 18 października 2011 r., sygn. I III CZP 25/11, LEX nr 960463].

Wysokość zadośćuczynienia należnego powodowi na podstawie art. 448 w zw. z art. 24 kc Sąd Apelacyjny określił na 4.000 zł. uwzględniając w szczególności czas przebywania powoda w celach przeludnionych [w okresie nie przedawnionym] i związane z tym warunki bytowe, ale także i to, że warunki te nie były nacechowane złą wolą strony pozwanej, a wynikały z ogólnej sytuacji więziennictwa w kraju, jednocześnie zaś strona pozwana podejmowała działania zmierzające do ich poprawy.

Za nieuzasadniony uznać należało zarzut apelacji dotyczący naruszenia art. 217 § 2 kpc przez nieuwzględnienie wniosku powoda o przesłuchania w charakterze świadków wychowawców Zakładu Karnego w Ł.

W toku postępowania przed Sądem I instancji powód wnosił jedynie o przesłuchanie jako świadków współosadzonych i ten wniosek Sąd uwzględnił. Wniosek o przesłuchanie wychowawców na okoliczność warunków, w jakich powód odbywał karę pozbawienia wolności, powód zgłosił dopiero w samodzielnie sporządzonej apelacji, zatem wniosek ten nie mógł podlegać ocenie Sądu co do celowości jego przeprowadzenia.

Zgłoszonego w apelacji wniosku o przesłuchanie wychowawców Sąd Apelacyjny nie uwzględnił, art. 381 kpc bowiem pozwala na pominięcie wniosku dowodowego w postępowaniu apelacyjnym, jeśli strona nie wykazała, że nie mogła go zgłosić w postępowaniu przed Sądem I instancji. Ponadto – powód nawet nie wskazał nazwisk wychowawców, którzy mieliby zostać powołani jako świadkowie.

Zważywszy powyższe Sąd Apelacyjny zmienił, na podstawie art. 386 § 1 kpc, zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądził na rzecz powoda kwotę 4.000 zł. z ustawowymi odsetkami od dnia doręczenia pozwu stronie pozwanej, tj. od dnia 21 lutego 2011 r., w pozostałej zaś części powództwo oddalił jako nadmiernie wygórowane. Z tej samej przyczyny została oddalona, na podstawie art. 385 kpc, apelacja powoda w pozostałej części.

Na podstawie art. 102 kpc Sąd Apelacyjny postanowił nie obciążać powoda kosztami procesu za obie instancje. Powód nie ma żadnego majątku ani źródeł dochodu, a zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego na rzecz strony pozwanej, która w przeważającej części w obu instancjach spór wygrała, z zasądzonej kwoty, zniweczyłoby funkcję zadośćuczynienia.

Na podstawie § 19 i 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu [Dz. U. nr 163, poz. 1348] zasądzone zostało wynagrodzenie na rzecz pełnomocnika powoda świadczącego na jego rzecz pomoc prawną z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.